ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Rakennusliitto ry Matti Harjuniemi

4.10.2021

Asia: HE 146/2021 Talousarvio 2022

Teema: Työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmat, osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisen toimenpiteet ja osatyökykyisten työllistymisen parantaminen valtion vuoden 2022 talousarvioehdotuksessa

Keskitymme lausunnossamme pohtimaan teemaa rakennusalan näkökulmasta, mikä mahdollisesti edistää asian monipuolista käsittelyä.

Kohtaanto, osaaminen ja työllistyminen rakennusalalla

Viime vuosikymmenten linjaukset rakennustoimialalla selittävät merkittävältä osalta alamme työvoiman krooniseksi käynyttä tautia: vaikeuksia löytää osaavaa työvoimaa ja samanaikaista merkittävää työttömyyttä.

Rajuihin suhdannevaihteluihin on viimeisten kolmen vuosikymmenen ajan vastattu parantamalla suhdanteiden sietokykyä yrityksissä. Organisaatioita on kevennetty merkittävästi. Työpaikoilla tämä näkyy siten, rakennusalan yrityksillä on omassa palveluksessaan mahdollisesti vain kymmenesosa entisenkokoisesta työntekijämäärästä. Projektit ovat yrityksille kertaluontoisia hankkeita, joihin sidotaan alihankkijat ja työvoiman vuokraajat niiden keston ajaksi. Vaikka alan työehtosopimukset sallivat työvoiman joustavan käytön (esimerkiksi hyvin kevyt yt- menettely), on muutoksen suunta ollut selvä: alalla on valtava määrä pieniä yrityksiä ja työmailla suuri määrä yrityksiä sekä työmailla piipahtavia työntekijöitä.

Lähtökohtaisesti ammattitaito ei katoa pienessä yrityksessä. Yritykset ovat joustavia ja tehtävät monipuolisia. Yrittäjä ja työntekijät ovat työkavereita. Ihmisten väliset sopimukset pitävät.

Pitkän päälle ongelma on se, että pieni yritys tarvitsee heti osaavan työntekijän, jolla on myös motivaatio kohdallaan. Pelkkä oppisopimuksen laatiminen on useissa yrityksissä tekemätön haaste. Tiukoissa urakoissa ei ole varaa opettaa uusia työntekijöitä eikä yrityksillä ole taloudellisia mahdollisuuksia myöskään tekniseen kehittämiseen vaativassa mielessä. Alalta on katkeamassa kulttuuri, joka salli työuran aloittamisen vaatimattoman ammattitaidon ja kovien työhalujen turvin.

Ammatillista koulutusta on turha syyttää. Ihmiset tekevät parhaansa. Koskaan ammattikoulut eivät ole tuottaneet alalle valmista väkeä vaan nuoria ihmisiä, jotka ovat voineet luottaa orastavan ammattilaisuutensa voivan kehittyä ammatti-ihmisten ohjauksessa. Ammattitaito kehittyy vuosien ja vuosikymmenten mittaan. Tämä kulttuuri pitäisi voida turvata. Tästä kulmasta lausumme muutamia havaintojemme budjetista.

Ammatillinen koulutus

Ammatilliseen koulutukseen, lähinnä opettajien ja ohjaajien palkkaamiseen, on kohdennettu lisärahaa. Rahoitustason tulee nousta pysyvästi, eikä vain määräaikaisesti.

Kannatamme kokeiluja, jotka helpottavat oppisopimusten toteutusta. On syytä edellyttää, että oppisopimuksen koulutuskorvauskokeilu (5 Meur) lähtee yksinkertaisesta ja pienille yrityksille käyttökelpoisesta selkeästä mallista.

Pidämme arvokkaina toisen asteen koulutuksen kehitysohjelmia sekä oppilas- ja opiskelijahuollon rahoituksen parantamista. Suunta on hyvä, mutta…

Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpano

Kun koulutuksen ja työllistymisen välillä on kohtalonyhteys, on oppivelvollisuuden laajentaminen ja maksuttoman toisen asteen toimeenpanon jatkaminen kelpo linjaus.

Työvoimapolitiikka

Kohtaanto- ongelma ei tule ratkeamaan nopeasti. Monet työttömät ja monet yritykset tulevat kuitenkin kohtaamaan toisensa nopeastikin, kun pohjoismaisen työvoimapalvelun malli saadaan kunnolla käyntiin. Tähän on TE-toimistoille varattu 70 miljoonaa. Ei tämä satsaus riitä. TE- toimistot tarvitsevat merkittävästi lisäresursseja haastatteluihin ja muuhun pohjoismaisen mallin edellyttämään palveluun.

Työelämässä on paljon kehitettävää myös osatyökykyisten tilanteen parantamiseksi. Siksi kaikki sosiaalisesti kestävät hankkeet, jotka edistävät asiaa, saavat kannatuksemme.

STM: n talousarvioehdotuksessa ehdotetaan kuntoutuskomitean ehdotusten toimeenpanoa. Tämä tarkoittaisi parempaa tarttumista kuntoutustarpeen tarkasteluun, työkyvyn arviointiin ja työssä jatkamisen mahdollisuuksiin pitkällä sairauspäivärahakaudella. Hanke tukee työllisyyttä. Siihen pitäisi löytää rahoitus.

Työvoiman tarjontaa työttömyysturvaa leikkaamalla?

Lieneekö tämänkin budjetin perusolettamuksena se, että työvoimapolitiikan vahvistamisen sijasta työttömyysturvaa heikentämällä saadaan aikaan merkittävä lisäys työvoiman tarjontaan? Alamme kokemus kertoo muuta. Työttömyyskassan etuudensaajina on tällä hetkellä jäseniä, joiden vaikeus työllistyä johtuu enemmän ikään ja työkykyyn liittyvistä syistä kuin haluttomuudesta ottaa vastaan työtä. Tämäkin seikka korostaa tarvetta järjestää reunaehdoiltaan joustavampia töitä myös työuraansa pitkälle edenneille ihmisille.

Työperäinen maahanmuutto

Työperäisen maahanmuuton tulee kohdistua työvoimapula-aloille ja lupamenettelyn on oltava hakijalle helppo, nopea ja ennakoitava. Prosessien digitalisaatio on vietävä loppuun. Maahanmuuttajille on oltava tarjolla henkilökohtaista ohjausta sekä muita työmarkkinoille johtavaa palvelua. Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistämiseen käytettävää merkittävää panostusta pidämme hyvänä.

Kunnioittaen ja hyvää jatkoa tärkeässä työssä toivottaen

Helsingissä 4.10.2021

Matti Harjuniemi

puheenjohtaja

Rakennusliitto ry